

УДК
328.28(=18)(497.7-15)(497.11-13)
Оригинални
научни рад

Политика националне безбедности
година VI
број 1/2015.
стр. 11-28.

Обрад М. Стевановић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

ТЕРОРИСТИЧКИ ПОТЕНЦИЈАЛ АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТА НА ЗАПАДУ МАКЕДОНИЈЕ И НА ЈУГУ ЦЕНТРАЛНЕ СРБИЈЕ*

Сажетак

Провокативно коришћење беспилотне летилице са заставом „Велике Албаније“ у Београду (14.10.2014.), изјава премијера Албаније о „уједињењу Албанаца Албаније и Косова“ (05.04.2015.), и оружани препад албанских екстремиста на полицијску станицу на северу Македоније (21.04.2015.), поново су актуелизовали великоалбанску националну идеју, а тиме и питање могућег обнављања етносепаратистички мотивисаног насиља албанских екстремиста на Балкану. Полазећи од тога, рад је резултат истраживања које је било усмерено на трагање за одговором на питање: Да ли на југу централне Србије и на западу Македонији постоји терористички потенцијал албанских екстремиста, чијим се активирањем може озбиљније угрозити безбедност у региону? Сагласно тако одређеном проблему и предмету, циљ истраживања био је да се анализом расположивих садржаја идентификују и научно опишу неки од погодујућих фактора који могу утицати на поновну ескалацију албанског екстремистичко-терористичког насиља на том делу Балкана. Резултатима тако усмереног

---

* Рад је резултат истраживања у оквиру научноистраживачких пројеката: 1) *Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (број пројекта: ИИИ 47023; руков. пројекта: проф. др Урош Шуваковић) и 2) *Управљање полицијском организацијом у спречавању и сузбијању претњи безбедности у Републици Србији*, који финансира и реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду, (циклус истраживања: 2015-2019 године; руков. пројекта: проф. др Дане Субошић).

истраживања, идентификовани су, анализирани и у раду научно описани неки од значајних фактора терористичког потенцијала албанских екстремиста на југу централне Србије и на западу Македоније, и то: 1) нестабилност међудржавних и међуетничких односа у региону, 2) албанске екстремистичке групе и организације, 3) великоалбанска национална идеја и 4), ефекти насиља „Ослободилачке војске Косова“ као „добар пример“ остваривања политичких циљева насилним средствима. Синтезом резултата анализе тих фактора, у раду се закључује да терористички потенцијал албанских екстремиста на истраживаном геопростору Балкана, и даље постоји. Због ограничености обима рада, у њему нису анализирани и бројни други фактори евентуалног обнављања насиља албанских екстремиста у региону који, свакако, могу бити предмет будућих истраживања.

Кључне речи: *етносепаратизам, тероризам, ОБК, ОВПБМ, ОНА, АНА, Албанија, Србија, Македонија, Космет*

НЕСТАБИЛНОСТ МЕЃУДРЖАВНИХ И МЕЃУЕТНИЧКИХ ОДНОСА У РЕГИОНУ

Са безбедносним проблемима узрокованим насиљем или претњом насиљем албанских екстремиста данас се, као и у претходном временском периоду дугог трајања, суочавају четири државе на Балканском полуострву (у даљем тексту: Балкан), и то: Република Србија (Србија), Бивша Југословенска Република Македонија (Македонија), Република Црна Гора (Црна Гора) и Република Грчка (Грчка). Прве три су бивше југословенске републике и кандидати су за чланство у Европској Унији (ЕУ), док је Грчка чланица ЕУ од 1981. године.

У контексту насиља албанских екстремиста, у раду се детаљније анализирају геопростор западне Македоније и геопростор југа централне Србије који (у смислу овог рада) обухвата територије општина Прешево, Бујановац и Медвеђа које се налазе источно од Косова и Метохије (у даљем тексту: Космет). Та два геопростора, директно су и узрочно-последично (по принципу „спојених судова“) повезана са геопросторима Балкана на којима претежно живе Албанци, односно са геопростором Албаније као кандидата за чланство у ЕУ, са геопростором Космета као аутономне покрајине у саставу Србије, а посредно – преко Албаније и Космета, и са геопросторима Њамурије у Грчкој и Малесије у Црној Гори. Поред насиља албанских екстремиста, Србију, Македонију, Грчку, Црну

Гору и Албанију повезују и други заједнички фактори који узрокују међудржавну и међуетничку нестабилност тих геопростора и ширег региона на Балкану. Поред дубоке актуелне економске кризе која је најочигледнија у Грчкој (мада је само она чланица ЕУ), све наведене државе су суочене и са унутрашњим нестабилностима и бројним противречностима, затегнутостима и различитим интересима у међусобним односима.

Дугогодишњи разлог и извор сукобљавања и затегнутости односа између Србије и Албаније, најчешће је био статус Космета у саставу Србије и бивше Југославије. Због охрабривања етносепаратистичких тежњи Албанаца на Космету, из Албаније као њихове матичне државе, тај геопростор је, с разлогом, сматран „епицентром“ нестабилности не само Србије, Југославије и Балкана, већ и Европе. Упркос томе и чињеници да пет држава чланица ЕУ (Грчка, Кипар, Шпанија, Румунија и Словачка) још увек нису признале самопроглашену „Републику Косово“, ЕУ је 2014. године парафирала Споразум о стабилизацији и придруживању са њеним привременим органима власти.

О неприхватљивом стању безбедности и људским правима на Космету, најбоље говори чињеница да међународне снаге на том делу територије Србије, још увек нису на прихватљиву меру, свеле насиље албанских екстремиста, нити су грађанима, пре свих Србима, обезбедиле заштиту од криминала, пуну слободу кретања и повратак прогнаних на своја имања и у своје станове и домаћинства. Продужени страх од небезбедности, криминала и понављања насиља, и данас пресудно утиче на заоштравање односа и на повећавање међуетничке дистанце између Срба и Албанаца. Истовремено, неки од индикатора јасно указују и на то да су актуелни унутрашњи проблеми Космета узроковани и проблемима економске неразвијености и бесперспективности. Један од најочигледнијих, свакако се препознаје у чињеници да је Западна Европа, 15 година после успостављања међународних мисија на Космету, поново запљуснута илегалним миграцијама, углавном Албанаца са тог дела територије Србије.

Актуелни односи између власти Србије и привремених власти на Космету и даље су веома сложени. Чак ни намера ЕУ да задржи непромењеним државне границе на том делу Балкана нити добра воља Србије да бриселским споразумима прихвати све осим независности Космета, не наилазе на прихватање Албаније. Упркос противљењу званичника ЕУ, премијер Албаније Еди Рама, изјавом о томе да је „*Уједињење Албанаца Албаније и Косова, пошто су они заправо Албанци који живе у две албанске државе, (...)*

незаобилазно и неоспорно...“ , јавно промовише стару, али раније више скривану идеју о „уједињењу Албанаца Албаније и Косова“.¹⁾ Том изјавом, од 05. априла 2015. године, он се противи и принципима Контакт групе, из 2005. године, о финалном статусу Космета.

Слични проблеми постоје и у односима Македоније и Албаније, пре свега због чињенице да Албанија на различите начине охрабрује тежње Албанаца у Македонији за оснивањем њихове територијалне аутономије. Такви међудржавни односи пресудно утичу и на заоштравање односе и на повећавање међуетничке дистанце између Македонаца и Албанаца као двеју доминантних етничких заједница у Македонији. Неповољном развоју ситуације у том смислу доприноси и висок ниво ауторитарности актуелне власти ВМРО–ДПМНЕ која, са нагласком на сузбијању опозиционог деловања, производи нове политичке сукобе у Македонији, овог пута претежно између Македонаца и Македонаца.

Неповољне односе са Албанијом и, с тим у вези, неповољне унутрашње међуетничке односе између Македонаца и Албанаца, додатно оптерећују и међудржавни односи Македоније и Грчке, због вишедеценијског и актуелног оспоравања назива Македоније од стране Грчке, још од проглашења македонске независности с краја 1991. године.²⁾ С треће стране, Македонија је суочена и са дугогодишњим проблемом у односима са Бугарском која инсистира на „пробугарском“ етничком пореклу Македонаца и на оспоравању њихове језичке и верске посебности.

Једну од значајних карактеристика већине балканских држава чини и претежно православно-хришћанска вероисповест становништва, као супротност већинској католичко–протестантској Европи, уз одређене изузетке у којима грађани исламске вероисповести имају значајно учешће (пре свега у Албанији, али и у Босни и Херцеговини, Македонији и у појединим деловима Србије, укључујући посебно Космет и Рашкополимску област.). Полазећи, поред осталог, од православне вероисповести и традиције, поједине државе региона нису јасно опредељене између ЕУ/НАТО и Руске Федерације, посебно у вези са актуелном кризом у Украјини. Вођене тим разлозима, Србија, Македонија и Босна и Херцеговина, нису се придружиле економским мерама ЕУ,³⁾ док актуелна

1) Видети: Слободна Европа, 07. 04. 2015, доступно на: <http://www.slobodnaevropa.org/content/sta-je-stvarno-rama-rekao/26943085.html>, приступљено: 06. 05. 2015.

2) John Shea, *Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation*, Mc Farland and Co. Inc., Jefferson, 1997, pp. 211–310.

3) Dragan Đukanović, “The Process of Institutionalization of the EU’s CFSP in the Western Balkans Countries during the Ukraine Crisis”, *Croatian International Relations Review*, No. 1/2015, Zagreb 2015, pp. 81–106.

Влада Грчке покушава да ублажи мере којима је претходна Влада те државе подржала санкције ЕУ према Руској Федерацији.

Поред наведених фактора нестабилности, у истом контексту, посебно је значајан још један територијални фактор, у теорији тероризма познат као „терористички троуглови“. Реч је о релативно малим просторима који захватају територије најмање три државе и омогућавају кретање људи између њих у једном дану. Простор који обухвата Космет, западну Македонију и Албанију, граничи се са југоистоком централне Србије, западом Грчке, истоком Црне Горе и Рашкополимском облашћу у Србији, у чијој су близини Бугарска, Турска и Босна и Херцеговина, чини својеврсни албански „златни троугао“, који скоро идеално одговара потребама терориста и може се сматрати својеврсним „терористичким троуглом.“⁴⁾

Дуготрајна суоченост Србије, Македоније, Грчке и Црне Горе, као заинтересованих страна, са унутрашњим нестабилностима, бројним противречностима, затегнутостима и различитим интересима у међусобним односима, онемогућава њихову међусобну и њихову заједничку сарадњу са водећим субјектима међународне заједнице у изналагању заједничког стратешког одговора на албански екстремизам. Такво нејединство балканских држава свакако погодује одржавању терористичког потенцијала албанских екстремиста на Балкану, укључујући и југ централне Србије и запад Македоније.

ТЕРОРИСТИЧКИ ПРОФИЛ АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТИЧКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

Заснован на етнички мотивисаној мржњи и нетолерантности албанских националиста и етносепаратиста у односима према Србима и припадницима других етничких заједница на Балкану, албански екстремизам је против тих заједница и њихових државних творевина узроковао насиље дугог историјског трајања. Континуитет тог насиља, које је интензивније започето после аустро-турских ратова (1683-1690; 1717-1737) и одржавано током наредна три века, општепознат је и научно истражен феномен. Оснивањем Призренске лиге (1878), то насиље се идеолошки и политички профилише – уобличава и ставља у функцију остваривања великоалбанске националне идеје. Непосредно после Првог балканског рата, враћања Космета у састав Србије и стварања Албаније (1912), на деловима територија садашње Србије, Македоније, Грчке и Цр-

4) Christopher Harmon, *Terrorizam danas*, Golden Marketing, Zagreb, 2002, стр. 106-108.

не Горе на којима претежно живе Албанци, оно поприма етносепаратистички карактер заснован, такође, на великоалбанској националној идеји.

Кључни носиоци тог насиља, током и после ослободилачких ратова Србије (1912-1918) и између два светска рата, биле су качачке, а током и после Другог светског рата балистичке групе и организације екстремних Албанаца. Насиље засновано на њиховој традицији, са несагледиво тешким последицама по виталне интересе Србије, ескалирало је крајем последње деценије XX века, насиљем албанске екстремистичке паравојне групе, касније и организације, под називом „Ослободилачка војска Косова“ (ОВК).⁵⁾ Ерупција оружаног насиља ОВК током 1998. године, подржаног НАТО агресијом на тадашњу Савезну Републику Југославију (СРЈ), током 1999. године, прераста у једну од најразорнијих фаза вишедеценијске кризе изазване етносепаратистички мотивисаним насиљем албанских екстремиста против Србије и српског народа на Космету.⁶⁾

Окончањем НАТО агресије (10. јуна 1999.), распоређивањем на Космет међународних безбедносних и цивилних мисија (КФОР и УНМИК) и формалном „демилитаризацијом ОВК,“ њени ресурси и активности суштински нису престали да постоје. ОВК се тада фактички трансформирало у политичке странке и у институције привремених и прелазних органа власти на Космету (КЗК и КПС), а крајем 1999. и током 2000. године, под њеним утицајем долази и до преливања албанског тероризма са Космета на југ централне Србије и на запад Македоније.

Као резултат тих активности, на идеји продужења тероризма ОВК, у присуству и уз знање КФОР, на подручју општина Прешево, Бујановац и Медвеђа тада се појављује албанска екстремистичка паравојна организација под називом „Ослободилачка војска Прешева, Бујановца и Медвеђе“ (ОВПБМ) и, убрзо затим, на територији западне Македоније, слична организација под називом „Ослободилачка народна армија“ (ОНА). Обе су формиране са циљем да, користећи ресурсе и искуство ОВК, покрену оружане кампање на својим подручјима, уз коришћење територије Космета као уточишта и базе за обуку, опремање и склањање терориста и за планирање и координацију извођења терористичких операција.⁷⁾

5) Енглески: *Kosovo Liberation Army (KLA)*; Албански: *Ushtria Çlirimtare e Kosovës (UÇK)*.

6) Обрад Стевановић, *Посебности албанског тероризма на Косову и Метохији* (докторска дисертација), Факултет безбедности, Београд, 2008, стр. 30.

7) Исто, стр. 226.

Њиховим деловањем, продужен је ратни хаос у региону, генериран албанским тероризмом на Космету, а њихови циљеви и методе деловања против власти Србије и Македоније, суштински се нису разликовале од циљева и метода ОВК.

Поред њих, као војно крило Фронта за национално уједињење Албанаца, чији је оснивач Револуционарна партија Албанаца из Тиране, крајем 1999. године, настаје још једна екстремистичка паравојна организације под називом „Албанска национална армија“ (АНА). Као унија свих албанских екстремистичких организација на Балкану, настала је на паналбанској националној идеји и на искуствима организовања, финансирања и деловања ОВК, са циљем да се на истим принципима деловања обједине све наоружане групе Албанаца у Србији, Македонији, Црној Гори и Грчкој. Организациони састав АНА чине њене дивизије образоване по територијалном принципу.⁸⁾

Након демилитаризације (разоружавања и распуштања) ОВПБМ, (половином 2001. године), неки њени припадници су се повукли на територију Космета и у Гњилану образовали „Ослободилачку војску источног Косова“, са циљем да територију општина Прешево, Бујановац и Медвеђа припоје Космету.⁹⁾ Након што је, нешто касније, демилитаризована и ОНА у Македонији, и формално и фактички је остала да постоји једино АНА. Наравно, бројни индикатори указују на то да формалном демилитаризацијом ОВК, ОВПБМ и ОНА, њихов екстремистички потенцијал није сасвим престао да постоји, већ је само умањен и замрзнут. О томе, на уверљив начин, говоре бројни догађаји, од експлозија насиља широких размера, на Космету, у периоду од 17-20. марта 2004. године, до последњег оружаног напада веће групе албанских екстремиста са ознакама ОВК на полицијску станицу код села Гошинце у близини Куманова на северу Македоније, у ноћи између 20. и 21. априла 2015. године.¹⁰⁾

С тим у вези, једно од кључних питања за будућност региона може се формулисати на следећи начин: Да ли се такав потенцијал формално демилитаризованих ОВК, ОВПБМ, и ОНА и формално недемилитаризоване АНА, може квалификовати терористичком претњом безбедности региона? Упркос неким оспоравајућим ста-

8) Радослав Гађиновић, *Отимање Косова и Метохије*, НИЦ „Војска“, Београд, 2004., стр. 165.

9) *Албански тероризам и организовани криминал на КиМ*, Влада Републике Србије, Београд, 2003, стр. 14-16.

10) Куир, дневни лист, Београд, 22 април 2015.

вовима, више је разлога за потврдан одговор на то питање. Пре свега, бројна истраживања су показала да су насиље ОВК, ОВПБМ и ОНА карактерисала сва (неопходна и довољна) обележја која свако насиље чине терористичким.¹¹⁾ Терористички карактер насиља ОВК на Космету и терористички профил ОВК, као кључног носиоца тог насиља, потврдили су и Савет безбедности УН, па чак и званичници САД.

Савет безбедности, резолуцијама број 1160, 1199, и 1203 из 1998. године, индиректно али јасно карактерише ОВК терористичком организацијом, осудама „...свих аката тероризма извршених од стране ОВК или било које друге групе или појединца...“ Сагласно томе, и специјални изасланик САД за Балкан, амбасадор Роберт Гелбард на конференцији за новинара 23. фебруара 1998. године, поред осталог изјављује: „Дубоко смо узнемирени и енергично осуђујемо неприхватљиво насиље које спроводе терористичке групе на Косову“.¹²⁾ „ОВК је, без сваке сумње, терористичка група“.¹²⁾ Нешто касније, у намери да претходну изјаву ублажи, Гелбард изјављује: „ОВК је починила терористичке акте, али је САД законски не посматра терористичком организацијом“.¹³⁾

Полазећи од тога да су и ОВПБМ, ОНА и АНА неспорни следбеници идеје, традиције, ресурса и искуства ОВК, јасно је да су и те екстремистичке групе терористички профилисане. Чињеница да је већина од њих формално демилитаризована и распуштена,¹⁴⁾ само делимично умањује опасност од тога да се оне, у промењеним геополитичким околностима, поново врате насиљу као средству за остваривање заједничких етно-сепаратистичких циљева, на штету територијалног интегритета Србије и Македоније. Да ли ће и када ће до тих околности доћи, зависиће пре свега од интереса, намера и политике кључних субјеката међународне заједнице, а тек затим и делимично, и од политике и стратегије решавања питања међуетничких односа у Србији и Македонији.

11) Више о томе у: Радослав Гађиновић, *Отимање Косова и Метохије*, НИЦ „Војска“, Београд, 2004., стр. 94-15; и Обрад Стевановић, „Терористичка обележја насиља албанских екстремиста на Косову и Метохији“, у зборнику радова: *Насиље у Србији – узроци, облици, последице и друштвене реакције*, том 1, КПА, Београд, 2014.

12) France Press, 23.02.1998. године.

13) Xavier Raufer, *Pretnja Evropi – Albanska mafija*, Forum za bezbednost i demokratiju, Beograd, 2005, str. 134.

14) Више о томе у: Обрад Стевановић и др, „Превенција етнички мотивисаног тероризма у Републици Србији: Студија случаја - Бујановац, Прешево, Медвеђа“, *Теме*, бр. 4/2012, Ниш, 2012.

ВЕЛИКОАЛБАНСКА НАЦИОНАЛНА ИДЕЈА И АЛБАНСКИ ЕТНО-СЕПАРАТИЗАМ

Полазећи од идеолошких основа, тероризам се обично класификује на: анархистички, револуционарни, контрареволуционарни, националистички (расни), верски и етно-сепаратистички.¹⁵⁾ Идеолошки корени албанског тероризма и настанка ОВК и других терористичких организација на Балкану (ОВПБМ, ОНА, АНА), могу се тражити у великоалбанској националној идеји. Пројекат „Велике Албаније“, везује се за организацију под називом „Лига – Савез за одбрану права арбанашког народа“, познатију као „Арбанашка“, „Албанска“ или „Прва призренска лига“, коју је крајем Велике источне кризе (1875-78), уочи Берлинског конгреса, 1878. године у Призрену, основао Централни револуционарни комитет за одбрану националних права Албанаца.¹⁶⁾

Упркос томе што, албанска великодржавна идеја није настала као аутентични израз албанског националног покрета, већ пре свега као израз воље великих сила, њени главни циљеви били су да српске (сада и македонске), грчке и црногорске територије у којим а живе Албанци, у тренутку распада Турске империје, не припадну матичним државама, већ да се укључе у састав будуће „Велике Албаније.“ У просторно географском смислу, стварање „Велике Албаније“ подразумевало је етно-просторно, војностратегијско и политичко-територијално обликовање и међународноправно верификовање нове албанске државе која би укључивала све просторе Балкана насељене Албанцима, без обзира на то коме они припадају у историјском и државно-правном смислу.¹⁷⁾

Идеју „Велике Албаније“, екстремни Албанци, посебно на Космету, у Македонији и на југу централне Србије, снажно су подржавали и следили, што неки чине и данас. Идеја о одвајању територија на којима живе Албанци од њихових држава и њихово припајање Албанији, као конкретизација велкоалбанске идеје, била је и остала основна преокупација како албанских етно-сепаратиста и лидера ван Албаније, тако и албанских екстремиста и лидера у Албанији, од њеног настанка до данас. О томе говоре бројни догађаји и историјски извори: од Друге призренске лиге и

15) Shristopher Harmon, *Terorizam danas*, Golden Marketing, Zagreb, 2002., стр. 23; и Paul Wilkinson, *Terorizam protiv demokracije*, Golden Marketing, Zagreb, 2002., стр. 35.

16) Славенко Терзић, *Косово и Метохија у 20. веку – политичке, идеолошке, демографске и цивилизацијске координате*, рукопис, Историјски институт САНУ, Београд, 2005.

17) Обрад Стевановић, *Посебности албанског тероризма на Косову и Метохији*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2008., стр. 156-158.

Бујанске конференције, преко Платформе за решење албанског националног питања, Албанске академије наука из 1998. године,¹⁸⁾ до провокативног коришћења беспилотне летилице са заставом „Велике Албаније“ на фудбалској утакмици репрезентација Србије и Албаније, у Београду, 14. октобра 2014. године¹⁹⁾ и цитиране изјаве премијера Албаније Еди Раме, од 05. априла 2015. године.

Сепаратизам албанских екстремиста охрабривали су и бројни други етнички – националистичко – сепаратистички покрети који су се у остваривању својих политичких циљева користили тероризмом и у томе понекад успевали. На то указује и историја политичког насиља према којој је етносепаратизам још увек чест мотив терористичких кампања у свету.²⁰⁾ У настојању да се одвоје од постојеће државе и да се припоје етнички сродној држави, користећи се тероризмом, националистички терористи и сепаратисти показују одређен ниво сличности са антиколонијалним покретима, чиме се, поред других аргумената, често објашњава и њихова распрострањеност, снага, способност и успешност у остваривању стратегијских политичких циљева. Осећајући некада ирационалну приврженост својој заједници, раси или култури, етнонационалисти су често спремни да иду до крајњих граница да би остварили своје сепаратистичке циљеве.²¹⁾

Историја националистичких група, такође, показује висок ниво њихове способности у погледу одржавања дуготрајних кампања и мобилисања неопходне подршке сународника. Њихов етнички идентитет има трајнији и снажнији утицај на људско понашање, а етничке особености, манифестоване заједничким језиком и културом и обликоване заједничком историјом и вредностима, данас су веома значајне.²²⁾ Поред тога, за разлику од „државе“, која се може састојати од неколико националних заједница, сваку па и албанску етничку заједницу на Балкану карактерише пуни смисао језичке, културне, етничке и некада верске кохезије, што тероризму пружа низ погодности.

Етнотероризам, такође, доводи до поларизације других етничких група, и приморава их да се удруже са терористима или да

18) *Platforme per gjidhien e ceshtjes kombetare shqiptare*, Tiranë, 20. октобра 1998, стр. 43.

19) Политика, дневни лист, Београд, 15. октобар 2014. године.

20) Paul Wilkinson, *Terorizam protiv demokracije*, Golden Marketing, Zagreb, 2002, стр. 68.

21) Shristopher Harmon, *Terorizam danas*, Golden Marketing, Zagreb, 2002, стр. 42.

22) Paul Wilkinson, *Terorizam protiv demokracije*, Golden Marketing, Zagreb, 2002, стр. 41-42.

се окрену против њих.²³⁾ Чак и националистичке групе које имају мањинску подршку својих етничитета могу стећи политички значај због дубоких корена у националној култури чији су они, како тврде, аутентични представници. Уколико националистичко-терористички покрет придобије подршку већег дела својих сународника, а тиме и легитимитет деловања у име њих, тада он има снажан темељ за оспоравање власти, поред осталог и наметањем сународницима осећаја обесправљености, потлачености и огорчености, која управо долази од те власти. Те чињенице, скоро без изузетка, представљале су образац понашања ЕТА-е у Шпанији, ИРА-е у Северној Ирској, покрета на Корзици, али и ОВК, ОВПБМ и ОНА на Балкану.²⁴⁾

Осим тога што су типичан пример споја етносепаратизма и национализма, албански екстремисти су и изузетан пример специфичне мешавине комунистичко-стаљинистичке, националистичко-фашистичке и исламско-фундаменталистичке верске идеологије, иако таква комбинација, на први поглед, није логична. О томе сведоче бројни докази. Марти Ахтисари тако наводи: „Процена једног мог страног познаника је била да половину ОВК чине нацисти, а остатак стаљинисти.²⁵⁾ Алија Изетбеговић такође истиче „да Албанци имају марксистичко-лењинистичку идеологију и да је то контрапродуктивно“.²⁶⁾ Шеик Мохамед Стубла, председник Албанског исламистичког друштва у Лондону, изјављује: „ОВК је албанска исламистичка организација формирана са циљем да брани свој народ, своју домовину и своју религију свим расположивим средствима“.²⁷⁾ Уз све то, традиционално васпитање Албанаца у духу познате крилатице из Кануна Леке Дукађинија: „вера Албанаца није ни Црква, ни џамија – вера Албанаца је албанство“²⁸⁾ на коју се Албанци често позивају, јасно указује на традиционални примат нације над вером код Албанаца. У поређењу са ПЛЮ, на пример, идеолошка обојеност етносепаратистичког деловања ОВК

23) Džonatan R. Vajt, *Terorizam*, Aleksandrija Press, Beograd, 2004, стр. 227.

24) Обрад Стевановић, *Посебности албанског тероризма на Косову и Метохији*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2008, стр. 153.

25) Живадин Јовановић, *Косовско огледало*, Београдски форум за свет равноправних, Београд, 2006, стр. 53.

26) Агим Зогај, *Сведочење о путу слободе*, Зери, Приштина, 2000., стр. 37.

27) Xavier Raufer, *Pretnja Evropi – Albanska mafija*, Forum za bezbednost i demokratiju, Beograd, 2005, str. 134.

28) Зоран Стијовић, *Космет – моје сведочење*, издање аутора, Београд, 2007, стр. 15.

на Космету, заиста се може оценити више националистичком него верском.²⁹⁾

ЕФЕКТИ НАСИЉА ОВК КАО „ДОБАР ПРИМЕР“

Преовлађујући јавни ставови представника албанске националне заједнице на Космету, као и јавни ставови представника САД, НАТО и већине држава ЕУ, указују на то, да је остварење крајњег политичког циља, заснованог на великоалбанској националној идеји, дефинисаног као одвајање Космета од Србије, стварање независне и међународно признате „Републике Косово“ и њено уједињење са Албанијом, само питање времена. Да ли ће се таква очекивања остварити или не и да ли ће тако створена нова држава на Балкану бити способна за самостални живот, време ће тек показати. Чињеница је ипак, да су ОВК и други носиоци албанског тероризма на Космету, поред остварења својих циљева оперативног и средњег нивоа, бар делимично, остварили и своје политичке циљеве.³⁰⁾

Такав успех ОВК, доказив је, пре свега: 1) трајно промењеном етничком структуром становништва на Космету; 2) повлачењем војске, полиције и других државних органа СРЈ и Србије са Космета и успостављањем привремених органа покрајинске и локалне самоуправе на Космету под окриљем ОУН, чиме је, за сада привремено, ограничен државни суверенитет и територијални интегритет Србије на том делу своје територије; и посебно 3) признавањем самопроглашене „Републике Косово“, од великог броја, али не и од свих, најмоћнијих држава света и чланица Уједињених нација.³¹⁾ Успех ОВК значио је и успех њених лидера који су прешли пут од терориста до „угледних политичара.“ О таквој трансформацији најречитије говоре примери Хашима Тачија, Рамуша Хардинаја, Агима Чекуа и већине осталих лидера ОВК које, упркос њиховој неспорној терористичкој и криминалној прошлости, велики број Албанаца сматра најугледнијим и најзаслужнијим сународницима за неспорне успехе на путу геополитичке трансформације

29) Обрад Стевановић, *Посебности албанског тероризма на Косову и Метохији*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2008, стр. 155, 162.

30) Обрад Стевановић, „Ефекти албанског тероризма на Косову и Метохији“, *Зборник радова*, број 1/2015, Филозофски факултет у Приштини, К. Митровица, 2015.

31) Више о томе у: Обрад Стевановић, „Објекти напада и последице албанског тероризма на Косову и Метохији“, у зборнику радова: *Косово и Метохија 1912 – 2012*, Косовска Митровица, 2012, стр. 762-767.

Космета, од аутономне покрајине у Србији ка „Републици Косово“ у саставу „Велике Албаније“.³²⁾

Кључна улога међународних субјеката у том успеху ОВК, сада је већ потпуно разоткривена и апсолутно неспорна. Без ње, ОВК би била врло брзо разоружана, демилитаризована и сведена на маргиналну криминалну групу, о чему довољно јасно говори и след њених успона и падова током 1998. и 1999. године. Летња антитерористичка операција безбедносних снага Србије уз ограничену подршку Војске СРЈ, практично је довела ОВК до потпуног војног пораза. Уз помоћ Верификационе мисије ОЕБС, ОВК је поново оживела, реорганизована и консолидована. Након тога, током агресије НАТО на СРЈ, 1999. године, ОВК је поново доживела потпуни пораз, али само за кратко. Са доласком међународних снага на Космет, под њиховим окриљем и под изговором „демилитаризације“, започела је њена трансформација у привремене органе Покрајине.³³⁾

Тиме је, истовремено, започео процес легитимизације терористичког насиља ОВК, и настављен процес наглашеног и упорног означавања Србије кривцем за ескалацију укупног насиља и процес приписивања свих злочина учињених на Космету, безбедносним снагама СРЈ и Србије. Терористи су тако означени борцима за слободу, а борци против тероризма злочинцима. Крајњи резултат таквог, пре свега политичког и пропагандног, утицаја најмоћнијих субјеката међународне заједнице био је признање самопроглашене „Републике Косово“ од стране великог броја држава света укључујући и неке од најмоћнијих, чиме је то терористичко насиље и формално легитимизовано. Свесне да би тако створена држава, осим тога што би била неспособна за самосталан живот, додатно угрозила регионални, али и светски мир и безбедност, већина држава светске заједнице се ипак противи реализацији таквог пројекта.

Такво признавање самопроглашене „Републике Косово“, као кључног корака до уједињења те „републике“ са Албанијом имало је значај награде ОВК за увођење САД и НАТО на Космет. Био је то један од најочигледнијих примера примене стратегије двојних стандарда САД и њених савезника у међународним односима. Једино логиком те стратегије, може се објаснити образац по коме се Југославија могла делити на више држава, али не и Босна и Хер-

32) Обрад Стевановић, „Ефекти албанског тероризма на Косову и Метохији“, *Зборник радова*, број 1/2015, Филозофски факултет у Приштини, К. Митровица, 2015.

33) Обрад Стевановић, *Посебности албанског тероризма на Косову и Метохији*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2008, стр. 30-31.

цеговина и Хрватска, или по коме се, одвајањем Космета може делити Србија, али се после тога не може делити Космет, или сада Украјина, на пример. Ослоњен на ту стратегију, анализиран пример ретког успеха који је ОВК остварила у коришћењу тероризма за остваривање политичких циљева, уз придобијање међународне помоћи и подршке у њиховом остваривању, крајње је охрабрујући и мотивишући фактор и узор бројним екстремистичким албанским групама и организацијама на Балкану, укључујући и формално демилитаризоване и недемилитаризоване албанске екстремистичке групе и организације на територији Македоније и Србије, али и другим етносепаратистичким снагама у свету.

Изостанак поновне ескалације насиља албанских екстремиста, после мартовског насиља из 2004. године, хипотетички се може објаснити, најмање, са три разлога. Први је, без сумње, задовољство албанских екстремиста и лидера, за њих повољним, актуелним развојем геополитичке и етнографске ситуације на Космету, односно признавањем самопроглашене „Републике Косово“ и високим очекивањима од бриселских преговора. Други је, свакако, изостајање међународне подршке албанском етносепаратизму на југу централне Србије и на западу Македоније, док се трећи може препознати у, још увек недовољно јавном, ставу појединих представника међународних снага на Космету, према којем „проблема нема тамо где нема Срба“ као потенцијалних мета етнички мотивисаних напада. У том контексту, Срби за екстремне Албанце представљају Србију против које се они боре, а за међународну заједницу, они су мала мањина због које се проблем одржава.³⁴⁾

Процене даљег развоја безбедносне ситуације засноване на анализираним факторима, јасно указују на то, да тероризам албанских сепаратиста може поново постати преовлађујући облик угрожавања безбедности Србије и Македоније, а тиме и Грчке и Црне Горе. Он свакако може бити један од кључних фактора нестабилности у тим државама, може дугорочно генерисати напетости унутар њих, између њих и између њих – са једне, и Албаније – са друге стране. Неке друге историјске тежње могу узроковати и тензије између Македоније и Грчке, као и између Македоније и Бугарске. При томе не треба испустити из вида и историјске интересе Турске и Италије на просторима Балкана и, посебно, могући озбиљнији продор и утицај екстремиста „Исламске државе“ на исламизоване делове територије Србије и Македоније.

34) Обрад Стевановић, *Посебности албанског тероризма на Косову и Метохији*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2008, стр. 395.

ЛИТЕРАТУРА

- Албански тероризам и организовани криминал на КиМ, Влада Републике Србије, Београд, 2003.
- Vajt, Džonatan R.: *Terorizam*, Aleksandrija Press, Beograd, 2004.
- Гаџиновић, Радослав: *Отимање Косова и Метохије*, НИЦ „Војска“, Београд, 2004.
- Đukanović, Dragan: “The Process of Institutionalization of the EU’s CFSP in the Western Balkans Countries during the Ukraine Crisis“, *Croatian International Relations Review*, No. 1/2015, Zagreb 2015.
- Зогај, Агим: *Сведочење о путу слободе*, Зери, Приштина, 2000.
- Јовановић, Живадин: *Косовско огледало*, Београдски форум за свет равноправних, Београд, 2006.
- Курир, дневни лист, Београд, 22 април 2015.
- Platforme per gjidhien e ceshjtes kombetare shqiptare*, Tiranë, 20. октобра 1998.
- Политика*, дневни лист, Београд, 15. октобар 2014.
- Raufer, Xavier: *Pretnja Evropi – Albanska mafija*, Forum za bezbednost i demokratiju, Beograd, 2005.
- Стевановић, Обрад: „Ефекти албанског тероризма на Косову и Метохији“, *Зборник радова*, број 1/2015, Филозофски факултет у Приштини, К. Митровица, 2015.
- Стевановић, Обрад: „Објекти напада и последице албанског тероризма на Косову и Метохији“, у зборнику радова: *Косово и Метохија 1912 – 2012*, К. Митровица, 2012.
- Стевановић, Обрад: *Посебности албанског тероризма на Косову и Метохији*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2008.
- Стевановић, Обрад: „Терористичка обележја насиља албанских екстремиста на Косову и Метохији“, у зборнику радова: *Насиље у Србији – узроци, облици, последице и друштвене реакције*, том 1, КПА, Београд, 2014.
- Стевановић, Обрад и др.: „Превенција етнички мотивисаног тероризма у Републици Србији: Студија случаја - Бујановац, Прешево, Медвеђа“, *Теме*, бр. 4/2012, Ниш, 2012.
- Стијовић, Зоран: *Космет – моје сведочење*, издање аутора, Београд, 2007.
- Слободна Европа, 07. 04. 2015, <http://www.slobodnaevropa.org/content/sta-jevstvarno-rama-rekao/26943085.html>, приступљено: 06. 05. 2015.
- Shea, John: *Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation*, Mc Farland and Co. Inc., Jefferson, 1997.
- Терзић, Славенко: *Косово и Метохија у 20. веку – политичке, идеолошке, демографске и цивилизацијске координате*, рукопис, Историјски институт САНУ, Београд, 2005.
- France Press, 23.02.1998.
- Harmon, Shristopher C.: *Terorizam danas*, Golden Marketing, Zagreb, 2002.
- Wilkinson, Paul: *Terorizam protiv demokracije*, Golden Marketing, Zagreb, 2002.

Obrad M. Stevanovic

**THE TERRORIST POTENTIAL OF
ALBANIAN EXTREMISTS IN WESTERN
MACEDONIA AND SOUTHERN SERBIA**

Resume

Continued existence of ethnically motivated violence by Albanian extremists directed against Serbs and Serbia and against other peoples and countries in the Balkans, is a well-known and scientifically researched phenomenon of long historical duration. By creation of the League of Prizren (1878), that violence is ideologically and politically profiled - shaped and placed in the function of achieving greater-national idea, especially in the parts of the territories of the present Serbia, Macedonia, Greece and Montenegro where Albanians live, where it takes the ethno-separatist character. Key Albanian extremist organizations, on the end of last and on the beginning of this century, primarily LAPBM, KLA and NLA, which had previously qualified for terrorist organizations, were formally demilitarized, disbanded and disarmed. Nevertheless, individual provocative and violent acts of their followers and political fronts today indicate a risk of their recovery, in the recent past used, ethno-separatist motivated violence.

Accordingly, author of this paper analyzed significant factors which in certain circumstances can cause the re-escalation of Albanian extremist-terrorist violence in south of central Serbia and western Macedonia. Using the results of analysis of these factors, one can, without a doubt, extract several important conclusions. Certainly, the most important of them can be formulated by saying that the terrorist potential of Albanian extremists in these geographic space of the Balkans, still exists. The indicators for this conclusion, among others, are: 1) the instability of inter-state, inter-ethnic and political relations in the region, 2) frozen potential of Albanian extremist groups and organizations, 3) the revival of Albanian Greater-national idea, and 4) effective KLA violence as a "good example" of achieving political aims by violent means.

Despite all the results achieved by the international missions in Kosovo and Metohija and undisputed success of Serbia and Macedonia in stopping violence by Albanian extremists, in the period from 2000 to 2002, the threat of such violence has not ceased to exist. On the contrary, the latest provocation from a position of Albanian greater-national idea, clearly indicate that the crisis caused by the violence of Albanian extremists is not permanently resolved, but, under international pressure, only temporarily frozen. Clearly such situation, particularly

in western Macedonia, can become a source of new spiral of conflict and violence in Albanian-prone parts of the Balkans.

A number of other factors that were not analyzed in this paper because of its limited scope can also significantly influence the renewed violence by Albanian extremists in the region. These factors, for example, include: decisively important geopolitical interests of the great powers, influence of organized crime or possible serious breakthrough of "Islamic state" to the Balkans. In the analysis of the first of these three factors, we should not overlook the fact that the great powers cannot just reduce and limit violence, but they can also encourage and support it, even legitimize it.

Keywords: *ethnic separatism, terrorism, LAPBM, KLA, NLA, Albania, Serbia, Macedonia, Kosovo*

---

* Овај рад је примљен 06. маја 2015. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције 15. маја 2015. године.